

UOT 32

Fazil ZEYNALOV

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında
Dövlət İdarəçiliyi Akademiyası, dissertant
(f.zeynalov12@gmail.com)

QLOBALLAŞMA PROSESİNDƏ SUVERENLİK

Məqalədə müəllif müasir dünyada beynəlxalq münasibətlərdəki artan qarşılıqlı asılılıq kontekstində qloballaşma prosesinin mahiyyətinə toxunur. Qloballaşma müstəqil bir proses kimi tarixi amillərə əsaslanır və onun nəzəri əsasları David Rikardonun “müqayisəli üstünlüklər” nəzəriyyəsindən qaynaqlanır. Lakin qloballaşma daha çox qeyri-bərabərliyin artması ilə müşayiət edilir və dövlətin suveren funksiyalarına mənfi təsir göstərir. Dövlət bu məhdudiyyətləri qəbul edir və iqtisadi mübadilədən bəhrələnməsi üçün proseslərə nəzarət etmək qabiliyyətini artırır. O öz sərhədləri daxilində suveren səlahiyyətlərini həyata keçirməyə və vətəndaşlarının rifahını təmin etməyə davam edir.

Məqsəd: qloballaşma prosesinin suverenliyə təsirləri kontekstində suveren dövlətin əsas aktor olaraq qalmasını göstərmək.

Metodologiya: ümumiləşdirmə, tarixi və müqayisəli təhlil.

Elmi yenilik: qloballaşma prosesinin suverenliyə təsirləri kontekstində dövlətin suverenliyin mahiyyətinin qorunub saxlanması əsaslandırılıb.

Açar sözlər: qloballaşma, beynəlxalq ticarət, merkantilizm, regional integrasiya, miqrasiya axını, cənub qaz dəhlizi.

Giriş

Müasir dövrün inkişaf xüsusiyyətləri qloballaşma prosesi və regional integrasiya münasibətlərinin güclənməsi ilə müşayiət edilir. Mübadilə axının sürətlənməsi və genişlənməsi isə transmilli aktorların meydana çıxmasına, dövlət sərhədlərində nəzarətin zəifləməsinə gətirib çıxarmışdır [15,s.257-264]. Qloballaşma prosesinin başlanğıcının XV əsrə [6,s.65] və ya daha sonraya təsadüf etməsi haqqında mülahizələrə baxmayaraq, onun nəzəri əsasları David Rikardonun “müqayisəli üstünlüklər” nəzəriyyəsindən qaynaqlanır və hər bir dövlətin nisbi üstünlüyə malik olduğu sahədə ixtisaslaşmasını, mübadilə imkanlarını genişləndirməsini önə çəkir [16,s.402-406]. Əgər əvvəllər merkantilist nəzəriyyə bir dövlətin inkişafını və varlanmasını mütləq digərinin hesabına mümkün hesab edirdisə, Rikardonun nəzəriyyəsi ixtisaslaşma və beynəlxalq ticarətin genişlənməsini dövlətlərin qarşılıqlı inkişafının əsas amili hesab edir. İkinci Dünya müharibəsindən sonra Tariflər və Ticarət üzrə Baş Saziş (GATT – General Agreement on Tariffs and Trade) çərçivəsində əldə edilən razılaşmalar və 1995-ci ildə onun əsasında Ümumdünya Ticarət Təşkilatının (ÜTT) yaradılması global ticarəti təyin edilən qaydalar çərçivəsində inkişaf etdirmək məqsədi daşımaqla eyni məntiqdən çıxış edir.

Qloballaşma - dövrün reallığı

Qloballaşma geniş tədqiq edilmiş mövzudur və müəlliflərin ona yanaşmaları və tərifləri müxtəlifdir. Mülahizələrdən belə qənaətə gəlmək olar ki, çoxtərəfli xüsusiyyət daşıyan qloballaşma kapitalizmin inkişaf xüsusiyyətləri ilə müşayiət edilən, texnoloji tərəqqinin, transmilli axın və mübadilənin təsiri ilə baş verən dəyişiklikləri səciyyələndirən prosesdir. Antoni Giddens onu belə dəyərləndirir: “Planetar səviyyədə sosial münasibətlərin

intensivləşməsi uzaq əraziləri o dərəcədə yaxınlaşdırır ki, lokal hadisələr min kilometr uzaqlıqda meydana çıxan hadisələr tərəfindən təsirə məruz qalır və əks təsir edir» [10,s.197]. Heç kim inkar etmir ki, kommunikasiya və texnologiyaların inkişafı vaxtilə hüdudsuz görünən Yer kürəsini məhdud məkana çevirmişdir. Qloballaşan dünyada təcrid olunmuş və qapalı şəkildə yaşamaqla milli iqtisadiyyatın inkişaf potensialını itirmək təhlükəsi dövləti daha çox sərhədləri açmağa, əmtəə, kapital və insanların öz ərazisində sərbəst hərəkətini təmin etməyə, münbit investisiya şərtləri yaratmağa və multilateral çərçivədə fəaliyyətə meyilləndirir. Dövlət özü bu reallığın yaranmasında iştirak edir və onun “davranışı beynəlxalq sistemin məntiqinə tamamilə uyğundur” [2,s.551]. Beynəlxalq sistem daha çox eqoist maraqlardan çıxış edən suveren dövlətlərdən ibarət olduğu üçün yarış-rəqabətin daimi xarakter aldığı mühit kimi səciyyələnir və bu yarış-rəqabət “dünya zamanı”nın əsas xüsusiyyətlərindən birini təşkil edir. Zaki Laidinin fikrincə, hazırda “dünya zamanı” soyuq müharibənin sonu və iqtisadi-maliyyə qloballaşmasının sürətlənməsi arasında qəti bağlılıq kimi” [10,s.194] nəzərdən keçirilə bilər. Bu baxımdan daha sürətli xarakter alan qloballaşma həm də müəyyən zərurətdən doğan bir amil kimi çıxış edir.

İqtisadi aktorların dünya səviyyəsində iqtisadi-ticarət fəaliyyəti Vestfaliya sülhündən əvvələ təsadüf edir. Feodal cəmiyyətdən suveren dövlət sisteminə keçidlə paralel ticarət münasibətləri yeni müstəviyə qədəm qoymuş və mahiyyəti dəyişmişdir. Ceyzo Far qeyd edir ki, XVII əsrdən başlayaraq suveren dövlətin yaranması ilə bərabər, yeni iqtisadi münasibətlər təşəkkül tapmağa başlayır. Dövlət hərbi-iqtisadi gücünün artmasının qeydinə özü qalır və bu məqsədlə yüksək təbəqənin nümayəndələrinin maliyyə imkanlarından istifadə edib hərbi gücünü maliyyələşdirir, siyasi məqsədlərini həyata keçirir, əvəzində isə onların iqtisadi fəaliyyət imkanlarını dəstəkləyir. Bununla da həm dövlət daxilində münasibətlər dəyişir, həm də dövlətlər arasında daha çox iqtisadi resurslar əldə etmək uğrunda rəqabət meydana çıxır. Merkantilizm nəzəriyyəsindən qaynaqlanan bu sistem müasir kapitalist sisteminin əsasını qoyur [8,s.157], lakin elə ilk əvvəldən dövlətləri ticarət imkanlarını genişləndirməyə, yeni ərazilərin fəthinə sövq edir və qeyri-bərabər inkişafı səciyyələndirir.

İqtisadi münasibətlərin yeni mərhələsi liberal dəyərləri, ticarətin və mübadilənin genişlənməsini təşviq edir, qarşılıqlı inkişafı nəzəri baxımdan əsaslandırır, lakin reallıqda fərqli gücə malik olan aktorlar arasında qeyri-bərabərliyi artırır. Çünki beynəlxalq sistemin yarış-rəqabət prinsipi, əsasən birtərəfli faydalı əməkdaşlığı özündə ehtiva edir. Bu proses nəticəsində avropalıların hərbi-siyasi üstünlüyü onlara dünyanın müxtəlif qitələrində təbii sərvətləri istismar etməyə, öz iqtisadi və hərbi güclərini daha da artırmağa, hökmranlıqlarını genişləndirməyə imkan vermişdir. Tədqiqatçı Pyer Renuvən avropalıların iqtisadi istismar siyasəti haqqında apardıqları araşdırmada göstərir ki, onların XVIII əsrdə tətbiq etdikləri “müstəmləkə paktı” müstəmləkə ərazilərində sənaye müəssisələrinin yaradılmasını qadağan edirdi və özlərinə həmin ərazilərdə ticarətin inhisarına malik olmaq hüququ verirdi. Bu paktın səbəb olduğu üsyanlar nəticəsində tədricən ləğv edilməsinə baxmayaraq, Avropa dövlətləri öz müstəmləkələrinə sənaye məhsullarının ixracı üçün müstəsna hüquqlarını saxlayırdılar, proteksionist siyasətlə özlərini və malik olduqları müstəmləkələri xarici rəqabətdən qoruyur (bu siyasət ikitərəfli ticarət müqavilələri ilə tənzimlənirdi), yeni bazarlar uğrunda mübarizə aparırdılar (onlar həm təzyiqlər vasitəsilə zəif dövlətləri – Çin, Mərakeş, İran, Osmanlı imperiyası – daxili bazarlarını rəqabətə açmağa məcbur edirdilər, həm də iqtisadi təsir zonaları yaradırdılar) [13,s.69-79]. Tarixi reallığın nəticəsidir ki, dövlətlər arasında ciddi qeyri-bərabərlik mövcuddur və zəif iqtisadi potensiala malik dövlətlər iqtisadiyyatlarını inkişaf etdirməkdə çətinlik çəkirlər. Kaliforniya Universitetinin tədqiqatçısı Con Aqnyunun qeyd etdiyi kimi, bu qeyri-bərabərlik müəyyən mənada keçmiş imperializm siyasətinə, hazırda Qərb dövlətlərinin hegemonluq siyasətinə bağlıdır [1,s.440]. Nəticə etibarilə dövlətlər “inkişaf

etmiş” və “geridə qalmış” qruplara bölünmüş [2,s.560], birincilər müstəqil, ikincilər isə daha çox asılı vəziyyətdədirlər. Ona görə də, tədqiqatçılar iqtisadiyyat və suverenlik arasında ciddi əlaqənin olduğunu xüsusi qeyd edirlər [14,s.8].

Qloballaşma nəticəsində iqtisadi münasibətlərin inkişaf etməsi heç də millətçiliyin və münaqişələrin yoxa çıxmasına gətirib çıxarmamışdır. Bəzi tədqiqatçılar millətçiliyin “gözəl gələcəyi” olduğunu qeyd edirlər [6,s.71], digərləri isə “Müharibənin gözəl gələcəyi” [5] adlı kitab nəşr edirlər. Regional integrasiya prosesləri dövlətlər arasında əməkdaşlığın genişlənməsinə və supra-milli strukturların meydana çıxmasına imkan vermiş, lakin bütün bunlar milli xüsusiyyətlərin qorunması fonunda baş vermişdir.

Qloballaşmanın suverenliyə təsirləri

Qloballaşan dünyada dövlətlə rəqabət aparan, onun müxtəlif mövzularla bağlı qərarlarına təsir etmək istəyən yeni aktorlar meydana çıxmışdır [2,s.550]. Bu vəziyyət dövlətin fəaliyyət imkanlarına və suveren xüsusiyyətlərinə təsirsiz ötüşmür [6,s.66], onun daha çox avtonom və nəzarət funksiyalarını zəiflədir. Dövlətin ənənəvi funksiyaları, şübhəsi, təzyiqə məruz qalmışdır, lakin bu təzyiqlər dövlət suverenliyinin mahiyyəti ilə bağlı müəyyən suallar doğurur. Tədqiqatçıların cavabları birmənalı deyil və onların hər birində müəyyən həqiqət payı vardır.

Bəzi müəlliflər Vestfaliya sisteminin və onun məhsulu olan suverenliyin mahiyyətinin dəyişdiyi qənaətinə gəlirlər:

- Britaniyalı tədqiqatçı-alim Süzan Streyns baş verən qlobal dəyişikliklər fonunda Vestfaliya sisteminin transformasiyaya uğradığını bildirir. Onun “Review of International Studies” jurnalında nəşr edilən məqaləsinin Vestfaliya sistemi əvəzinə “Vestiflas sistemi” (“Westfailure System”) adlanması XVII əsrdə formalaşan suveren dövlətlər sisteminin uğursuzluğa düçar olduğuna işarə edir. S.Streyns sistemin uğursuzluğunu onunla izah edir ki, davamlılığın uzunmüddətli şərtləri yerinə yetirilmir, dövlət real iqtisadiyyat üçün kredit alətləri yaradan beynəlxalq maliyyə bazarına və institutlarına nəzarəti itirir, ətraf mühitin qorunmasını təmin edə bilmir, varlı və kasıblar arasında davamlı balans qoruyub saxlaya və sosial-iqtisadi redistribusiya (yenidən bölüşdürmə) mexanizmi kimi çıxış edə bilmir [17,s.346];

- Ətraf mühitin qorunması məsələsinin (atmosferə buraxılan və “istixana effekti” yaradan qazlar birbaşa dövlət daxilində iqtisadi fəaliyyətə bağlıdır və onların tənzimlənməsi məhz dövlətlərin koordinasiya əməkdaşlığını tələb edir) suverenlik qarşısında yaratdığı çağırışlarla bağlı aparılan araşdırmada tədqiqatçı Karen Litfin suverenlik anlayışını mübahisə etmədən onu yeni əsaslar üzərində izah etməyə çalışır və “iqtisadi qloballaşmanın dövlətlərin avtonomiyası və nəzarəti üçün açıq çağırış” təşkil etdiyini qeyd edir [11,s.170]. O eyni zamanda suverenliyin məntiqi və praktiki baxımdan mahiyyətini itirməsini istisna etmir [11,s.171].

Lakin cəmiyyət və münasibətlərin transformasiyasının sistem dəyişikliyinə, suveren dövlətin mahiyyətinin dəyişməsinə səbəb olacağına bəzi müəlliflər şübhə ilə yanaşırlar:

- Qloballaşma Vestfaliya sisteminin yenisi ilə əvəzlənməsini şərtləndirmir. Tədqiqatçı Kurt Börç bu sistemin hər dövrün öz xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq müəyyən dəyişikliyə uğradığını qəbul edir [3, p.183]. O bildirir ki, Vestfaliya sisteminin müxtəlif şərtlərin təsiri ilə iyerarxiya və hegemoniya istiqamətində dəyişməsi [3,s.197] onunla izah edilir ki, şərtlər dəyişəndə normalar da, davranış da dəyişir. Suveren aktorlar arasında münasibətlərin məzmunu və forması onların hansı nöqtəyi-nəzərdən yanaşmasından asılıdır;

• Qloballaşmanın yaratdığı təzyiqlər heç də suverenliyin məhdudlaşması anlamına gəlmir. Corctaun Universitetinin tədqiqatçısı Kristofer Rudolf qeyd edir ki, multilateralizm və sərhəddə hərəkətliliyin (axının, mübadilənin) artması suverenliyin zəifləməsi ilə eyniləşdirilir, halbuki dövlət həm beynəlxalq təşkilatlara daxil olmağın, iqtisadi mübadilənin doğurduğu qazancları əldə etmək üçün bu məhdudiyyətləri özü istəyərək qəbul edir. Ona görə də söhbət suverenliyin məhdudlaşdırılmasından getmir [14,s.3]. Tədqiqatçı Stefan Krasnerin fikrincə, “qloballaşmanın sisteməlik şəkildə dövlət nəzarətini sarsıtması ilə bağlı sübut yoxdur” [9,s.236]. O qeyd edir ki, qloballaşma yeni bir fenomen deyil; dövlətlər həmişə qarşılıqlı asılılıq mühitində fəaliyyət göstərirlər və tam nəzarət imkanına malik olmayıblar [9,s.234].

Bu baxımdan bir neçə məqamı qeyd etmək olar.

Birincisi, dövlətin prosesləri idarə etmək imkanları, şübhəsiz, təkmilləşmişdir. Beynəlxalq miqrasiya fenomeni bunun bariz nümunəsidir. Bu proses müxtəlif dövrlərdə fərqli coğrafiyaları əhatə edib, dünyada cərəyan edən proseslərdən asılı olaraq gah güclənib, gah da zəifləyib. Amerika qitəsi kəşf ediləndən sonra avropalıların oraya axını müşahidə edilmiş və sonrakı əsrlərdə bu proses davam etmişdir. XIX əsrin sonu - XX əsrin əvvəllərində 34 milyon insan Avropanı tərk etmişdir ki, onun 16 milyonunu 1900-1913-cü illərin payına düşür [13,s.42]. Bütün dövrlərdə miqrantların əsas motivasiyası yaxşı və təhlükəsiz həyat axtarışı olub, lakin müasir dövrdə münafişələrin xüsusiyyətləri, onların səbəb olduğu dağıntılar və qeyri-sabitlik, təbii fəlakətlər, aclıq kimi amillər insanları öz həyatlarını xilas etmək üçün məcburən və müvəqqəti köç etməyə vadar edir, bəzi hallarda müvəqqəti köç daimiliklə əvəz olunur. Tədqiqatçı Cost Delbruk yazır ki, “qlobal miqrasiya kontekstində ənənəvi etnik və mədəni baxımdan inteqrasiya etmiş “homogen millət” anlayışı artıq real görsənmir, həmçinin “milli dövlət”in vaxt keçmiş anlayışa çevrildiyi haqda sual yaranır” [4,s.57]. Buradan belə nəticəyə gəlmək olar ki, miqrasiya axınının yaratdığı multikultural cəmiyyət “milli dövlət” və “millət” anlayışlarının yenidən dəyərləndirilməsini vacib edir. Bu baxımdan dövrün xüsusiyyətlərinə uyğun olaraq milli ideyanın yenilənməsi zərurəti yaranır. Akademik Ramiz Mehdiyevin “Milli ideyanın formalaşmasında tarixin dərk edilməsinin faydası haqqında” əsəri məsələnin nə qədər aktual əhəmiyyət kəsb etdiyini göstərir. Müəllif müasir dövrdə “yeni milli ideya”nın zəruriliyini vurğulayır və onu millətin və dövlətin inkişaf strategiyasının yeni mərhələsini təyin edən əsas amil kimi səciyyələndirir [12,s.379-386]. Milli ideya dövrün çağırışlarını və müxtəlif dəyərləri (multikulturalizm, tolerantlıq) nəzərə almalıdır.

İkincisi, heç bir müəllif qloballaşmanın təsirini tam inkar etmir. Dövlətin bəzi sahələrdə nəzarəti zəifləyir, bəzi məsələlərdə isə onun digər dövlətlərlə əlaqələndirici fəaliyyəti zərurət kimi meydana çıxır. Terrorizmin bütün təzahürlərinə qarşı mübarizə, ətraf mühitin çirklənməsinin qarşısının alınması, yeni texnologiyalardan istifadənin doğurduğu risklər, eləcə də təbiətin potensialının tükənməsi buna əyani misallardır. Onların həlli milli çərçivəni aşır, regional və beynəlxalq səviyyədə böyük imkanların səfərbər edilməsini tələb edir. Belə bir kontekstdə Cost Delbruk qeyd edir ki, dövlət kənarda qəbul edilən qərarların təsirinə məruz qalır və bu tendensiya mümkün qlobal təhdidlərin meydana çıxması fonunda güclənərsə, dövlətin legitimliyinin yenidən nəzərdən keçirilməsinə ehtiyac yaranacaq və bu vaxta qədər milli maraqların qorunmasına əsaslanan dövlət legitimliyi öz ifadəsini yeni qlobal maraqlarda tapacaqdır [4,s.53-54].

Üçüncüsü, qloballaşmanın təsiri altında sərhədlərə nəzarət çətinləşir, lakin sərhəd yenə də əvvəlki əhəmiyyətini və funksiyasını qoruyub saxlayır. O, ali hakimiyyətin ərazi çərçivəsini təyin etməklə yanaşı, vətəndaşların rifahını və təhlükəsizliyini təmin etmək, xarici təhdidlərdən qorumaq üçün sipər rolunu oynayır. Müasir dövrdə ABŞ Meksika ilə sərhəddə divar tikmək, Aİ isə qeyri-üzv dövlətlərlə ümumi xarici sərhədlərini gücləndirmək niyyətindədir.

Dördüncüsü, müxtəlif motivasiyalı dövlətlərin regional integrasiya prosesində iştirakı müəyyən suveren səlahiyyətlərin transferi ilə müşayiət olunur. Lakin dövlət yekun qərar qəbul etmək hüququnu özündə saxlayır. Böyük Britaniyada keçirilən referendumun nəticələrinə uyğun olaraq ölkənin Aİ-dən çıxması ilə bağlı qərarı bunun bariz nümunəsidir;

Beşincisi, beynəlxalq münasibətlərin realist və neo-realist cərəyanlarının nümayəndələri tərəfindən irəli sürülən tezislər qarşılıqlı asılılığın dövlətin marağından irəli gələrək inkişaf etməsini deməyə əsas verir. Dövlət beynəlxalq sistemin əsas aktoru kimi iqtisadi münasibətlərin inkişafında maraqlı olduğu üçün onların institusional çərçivəyə salınmasını təmin edir [18,s.215]. İnsanların, əmtəələrin və kapitalın azad hərəkəti və ya məhdudlaşdırılması milli maraqlarla uzlaşması kontekstində həyata keçirilir. Müasir dövrdə ABŞ və Çin arasında ticarət münasibətlərində yaşanan gərginliyi buna misal göstərmək olar. Tədqiqatçı Con Aqnyu bu qarşıdurmanı qlobalist və klassik güc arasında mübarizənin təzahürü hesab edir [1,s.447].

Ümumi tendensiya isə onu göstərir ki, dövlət öz milli inkişafı naminə transmilli axının, beynəlxalq ticarətin və daşınmanın inkişafında daha çox maraqlıdır. Bu gün Azərbaycan “Şərq-Qərb” və “Şimal-Cənub” dəhliz layihələrini inkişaf etdirir. Onun bu istiqamətdə atdığı addımlar, xüsusilə geosiyasi mühitin mürəkkəbliyi nəzərə alınanda, suveren hüquqların tam ifadəsi kimi nəzərdən keçirilir və regional əməkdaşlığa və inkişafa xüsusi töhfə verir. Prezident İlham Əliyev 2018-ci il fevralın 15-də Bakıda keçirilən Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin dördüncü toplantısında demişdir: “20 il bundan əvvəl Azərbaycan, Gürcüstan və Türkiyə arasında yaradılmış regional əməkdaşlıq, həqiqətən də, regionumuzda və Avropada enerji sahəsində inkişafda mühüm rol oynayıb. Çünki bu regional əməkdaşlıq təkcə nəhəng, genişmiqyaslı enerji layihələrinin həyata keçirilməsinə yol açmayıb, həm də regionumuzda sabitlik, proqnozlaşdırılma imkanı və çox səmimi əməkdaşlıq yaradıb. Eyni zamanda bu, bizə diqqəti digər nəqliyyat layihələrinə cəmləşdirməyə imkan verir” [7].

Qloballaşmanın yaratdığı şərtlər dövlətlər arasında qarşılıqlı asılılığı gücləndirir və dövlətləri imkan və potensiallarını səfərbər etməyə, birgə fəaliyyət mexanizmləri üzərində düşünməyə vadar edir. Yeni imkanların yaradılması hər bir dövlətin, o cümlədən Azərbaycanın, Gürcüstanın və Türkiyənin marağındadır. Regional əməkdaşlıq çərçivəsində həyata keçirilən qlobal əhəmiyyətli layihələr iqtisadi inkişafa töhfə verir və suverenliyin daha da güclənməsinə xidmət edir.

Nəticə

Qloballaşma prosesinin tarixin axarında yaratdığı çağırışlar forma baxımdan fərqlənsə də, məzmun etibarilə eyni mahiyyət daşıyır. Dövlətin əsas bacarığı bu çağırışları fərsətə çevirmək, Karen Litfinin “suverenlik sövdələşmə”sini (bir elementin zəifləməsinin digərini gücləndirməsi) həyata keçirmək və iqtisadi qazanc əsasında suverenliyi gücləndirməkdir. Bu isə onu deməyə əsas verir ki, qloballaşan dünyada suverenliyə təzyiqlərin artmasına baxmayaraq, dövlət suverenlikdən imtina etmir və milli inkişafın əsas çərçivəsi kimi çıxış etməkdə davam edir. Suverenliyin mahiyyəti müasir dövrün reallıqlarına uyğun olaraq yeni yanaşmalarla daha da zənginləşir.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat

1 Agnew J. Sovereignty regimes: territoriality and state authority in contemporary world politics // Annals of the Association of American Geographers. Vol.95, №2, 2005,

2. Bélanger L. Les relations internationales et la diffusion du temps mondial // Études Internationales. Vol.24, №3, 1993.

3. Burch K. Changing the rules: reconceiving change in the Westphalian system // International Studies Review. Vol.2, №2, 2000.
4. Delbrück J. Global migration-immigration-multiethnicity: challenges to the concept of the nation-state // Indiana Journal of Global Legal Studies. Vol.2, №1, 1994.
5. Delmas Ph. Le bel avenir de la guerre, Paris, Gallimard, 1995.
6. Dieckhoff A., Jaffrelot Ch. De l'Etat-nation au post-nationalisme? // Les nouvelles relations internationales: pratiques et théories. Sous la direction de Smouts M.-C. Paris, Presses de Sciences Po, 1998.
7. Əliyev İ. Bakıda Cənub Qaz Dəhlizi Məşvərət Şurası çərçivəsində nazirlərin dördüncü toplantısındakı nitqindən // <http://president.az/articles/27051>.
8. Farr J. Point: The Westphalia legacy and the modern nation-state // International Social Science Review. Vol.80, №3/4, 2005.
9. Krasner S. D. Abiding sovereignty // International Political Science Review. Vol.22, №3, 2001.
10. Laïdi Z. Le temps mondial // Les nouvelles relations internationales: pratiques et théories. Sous la direction de Smouts M.-C., Paris, Presses de Sciences Po, 1998.
11. Litfin K. T. Sovereignty in world ecopolitics // Mershon International Studies Review, Vol.41, №2, 1997.
12. Мехтиев Р. О пользе познания истории в формировании национальной идеи. В 2х. Книга I. М., Столица, 2017.
13. Renouvin P., Duroselle J.-B. Introduction à l'histoire des relations internationales. Paris, Armand Colin, 1991.
14. Rudolph Ch. Sovereignty and territorial borders in a global age // International Studies Review. Vol.7, №1, 2005.
15. Sachwald F. La mondialisation comme facteur d'intégration régionale // Politique étrangère, №2, 1997, pp. 257-264.
16. Stiglitz J. E., Walsh C. E., Lafay J.-D. Principes d'économie moderne. Bruxelles, De Boeck, 3ème édition, 2007.
17. Strange S. The Westfailure system // Review of International Studies. Vol.25, №3, 1999.
18. Thomson J. E. State sovereignty in international relations: bridging the gap between theory and empirical research // International Studies Quarterly. Vol.39, №2, 1995.

Фазиль ЗЕЙНАЛОВ

СУВЕРЕНИТЕТ В ПРОЦЕССЕ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Резюме

В статье автором раскрывается вопрос сущности процесса глобализации в контексте усиления взаимозависимости между акторами международных отношений в условиях современного мира. Глобализация в качестве самостоятельного процесса имеет исторические корни, и ее теоретические основы вытекают из теории «сравнительных преимуществ» Давида Рикардо. Однако глобализация сопровождается усилением неравенства и оказывает негативное влияние на суверенные функции государства. Государство воспринимает эти ограничения и улучшает способность управлять процессами для получения прибыли от экономических обменов. Оно продолжает осуществлять свои суверенные полномочия в пределах собственных границ и обеспечивает благосостояние своих граждан.

Цель: показать в контексте влияния глобализации на суверенность государства, как главного актора этого процесса

Методология: обобщение, исторический и сравнительный анализ

Научная новизна: в контексте влияний глобализации на суверенность

Ключевые слова: глобализация, международная торговля, меркантилизм, региональная интеграция, миграционный поток, Южный газовый коридор.

Fazil ZEYNALOV

SOVEREIGNTY IN THE PROCESS OF GLOBALIZATION

Abstract

In the article, the author considers the essence of the globalization process in the context of growing interdependence among the actors in international relations in the modern world. Globalization is based on historical factors as an independent process and its theoretical roots stem from David Ricardo's theory of "comparative advantages". However, globalization has been accompanied by increasing inequality and has negative impact on the sovereign functions of the state. The state perceives these restrictions and improves the ability to control processes to benefit from economic exchanges. It continues to exercise its sovereign powers within its own borders and ensures its citizens' welfare.

Purpose: to show that in the context of impact of globalization process on sovereignty, a sovereign state remains as a basic factor

Methodology: analysis, synthesis, generalization historical and comparative analysis

Scientific novelty: to show the preservice of the essence of its sovereignty by a sovereign state in the context of an impact of globalization process on sovereignty

Keywords: globalization, international trade, mercantilism, regional integration, migration flow, southern gas corridor

Rəyçi: AMEA Fəlsəfə İnstitutunun aparıcı elmi işçisi, f.f.d., dosent Zeynəddin Şabanov

Qəbul edilib: 30.11.2019